DIMENSIUNEA AFECTIV-ESTETICĂ A PREDICII RELIGIOASE CREŞTINE

VIORICA AVRAM
Liceul Teoretic „Grigore Moisil”, Bucureşti

Dimensiunea afectivă a predicii religioase se constituie ca un izvor intrinsec al argumentării ce presupune apelul la mijloace retorice de expresie care au rolul de a seduce receptorul, de a-l sensibiliza, consolidând persuadarea realizată prin mijloace logice, care nu poate pătrunde în intimitatea obiectului religios.

Această dimensiune pune în evidenţă aspectul literar al părţii de *elocutio* a discursului religios, individualizată în predică prin selectarea acelor procedee artistice care să realizeze o îmbinare a două dintre tipurile de stil menţionate de retorica antică: stilul nobil (pentru a emoţiona) şi stilul simplu (pentru a educa).

Prezenta lucrare (din nevoia limitării dimensiunilor) se opreşte doar asupra anaforei, a comparaţiei şi a metaforei, figuri de stil care dobândesc în predica religioasă o triplă funcţionalitate: estetică (plasticizând limbajul), argumentativă şi pragmatică (accesibilizând informaţia, focalizând atenţia receptorilor). Această particularitate ilustrează complexitatea discursului, amestecul inedit de creaţie literară şi didacticism, menit a facilita asimilarea de către auditor a abstracţiunilor aduse în discuţie.

Anafora este figura sintactică realizată prin repetarea unui cuvânt/grup de cuvinte la începutul unor fragmente succesive de enunţ, ceea ce conduce la realizarea unei simetrii textuale.

Ca metalogism, anafora reprezintă o particularitate a textului oral, având rolul de a facilita memorarea textului de către emiţător şi receptor, prin repetarea structurilor lexico-semantice. Anafora este rezultatul transpunerii unui paralelism sintactic de factură populară, care ritmează textul prin recurenţă şi simetrie, constituindu-se ca o componentă a laturii interumane a discursului religios:

> „*A se lepădà de sine* iaste: fără de milă pre noişŭ să ne dămŭ năpăştilorŭ, şi nemică să n’avem împreună cu sineşŭ, ce ca când ară munci pre altŭ cinevaşŭ, aşa să ne pare noa o cândŭ ne vămŭ munci pentru Hristosŭ [...]. *A se lepădà de sine* iaste: să uitămŭ toate acestea ce trecŭ den această lume, şi lăsarea vrerilor noastre, şi să omorâmŭ trupurile noastre ceaste de pământŭ, şi să fimŭ râvnitori şi gata a ne da spre toate nevoile şi şi spre moartea pentru Hristosŭ” (Coresi 1914: 68−69).

Uneori, anafora este construită prin repetiţie multiplă, ceea ce dă discursului aspectul unei poezii religioase, al unui psalm, ca în acest fragment din Antim Ivireanul:

> „Aleasă iaste, cu adevărat, ca soarele, pentru că iaste încununată cu toate razele darurilor d‹u›m‹ne›zeieşti şi strălucеşte mai vârtos între cĕlĕlalte lumin‹i› ale ceriului. Aleasă iaste şi frumoasă ca luna, pentru că cu lumina sf‹i›nţeniei stinge cĕlĕlalte stĕle [...]. Aleasă iaste

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

ca revărsatul zorilor, pentru că ĭa au gonit noaptea şi toată întunerecimea păcatului [...]. Aleasă iaste, că iaste izvor carele cu curgerile cereştilor bunătăţ adapă sf‹î›nta bisĕrică şi tot sufletul creştinesc" (Antim 1962: 88).

Ca metasemem, anafora are, pe de o parte, rol pragmatic-persuasiv, datorită valorii emfatice pe care o dobândeşte prin poziţionarea la începutul enunţului şi prin iteraţie, iar pe de altă parte, rol argumentativ, constituit pe baza acumulării succesive de elemente care să susţină teza.

Valoarea persuasivă a anaforei se actualizează atunci când este dublată de emfază, ca figură de stil a insistenţei, cu rol de captare şi de focalizare a atenţiei:

„*De vom zice de* nadĭajde, că suntem aleşi din păgâni, nici ačasta nu o avem, căci că de am avea credinţă, poate doară că nu am avea şi nădĭajde, că v-am spus că întâi iaste să crează neştine în D‹u›mnezeu, apoi să nădăjduiască. *De vom zice de* dragoste, că suntem aleş din păgâni, nici acĕĭa nu o avem [...]." (Antim 1962: 94)

„*Omul, asemenea* începătorilor, stăpâneşte oraşe, ţări şi ţinuturi, dă legi şi conduce suflete [...]. *Omul, asemenea* stăpâniilor, are de la Dumnezeu darul de a face puteri şi minuni mari [...]. *Omul* se împărtăşeşte puţin şi de lucrarea heruvimilor, după măsura darului lui Dumnezeu [...]. *Omul* este mai mic decât îngerii cu cunoştinţa, iar cu darul, cunoaşte mai puţine taine dumnezeieşti decât aceştia." (Cleopa 1996: 339−340)

Uneori, forţa emfatică a anaforei este asigurată de dublarea ei prin exclamaţii retorice: ***O, cât de*** *mare este pocăinţa!* ***O, cât de*** *minunate sunt lucrurile cele dintru dânsa* (Cleopa 1996: 305), sau de interogaţii retorice construite în climax: *Unde ţi-ai pus, păcătosule, sufletul tău cel iscusit, cel frumos, cel minunat, cel vrednic? Unde ţi-ai îngropat partea cea mai aleasă a sinelui tău, zidirea ce mai iscusită a dumnezeeştii puteri, soţia cea iubită a îngerilor?* (Antim 1962: 215).

O situaţie aparte este aceea în care anafora cu structură de paralelism sintactic anunţă enunţuri antitetice menite a opune atitudini/comportamente, pentru ca apoi să propună un model creştin:

„Şi *Dumnezeu iartă* strâmbătatea sa ce are de la tine; dară tu ce chip să nu erţi strâmbâtate depropelui tău, că eşti tocma cu nus. *Dumnedzău iartă* dar, iară tu de erţi dar, că iai de la Dumnedzău ertăciune, cum dzice săngur: «De vei ērta, ērtat‘ ver hi» [...]." (Varlaam 1943: 27).

Cu valoare argumentativă, anafora este utilizată în două tipuri de structuri:

● una în care elementul reluat se constituie ca obiect al explicaţiei date prin structuri de tip definiţie construite în jurul verbului copulativ ***a fi***. Acestea au un caracter exegetic, deoarece se conturează ca explicaţii ale preceptelor biblice aflate în poziţie iniţială-emfatică a enunţului, dar şi argumentează teza plasată în poziţie rematică. Valoarea argumentativă este susţinută de rolul cumulativ-progresiv al acestor structuri simetrice, fiecare aducând un plus de informaţie prin care întăreşte argumentul. Opţiunea pentru o construcţie anaforică, şi nu pentru una enumerativă asigură forţa argumentativă a enunţurilor, pentru că profită de ambiguitatea anaforei care funcţionează atât ca figură sintactică, cât şi ca figură a repetiţiei şi a insistenţei:

„*Postŭ iaste* nu numai de carne a nu mâncà, ce şi de reale a te lăsà, şi câte puţinŭ a mâncà, nu a doa zi să mâncămŭ, ce să nu mâncăm bucate în toate chipurile. *Postulŭ iaste*, ca o masă cândŭ o vezi tocmită cu bucate; postulŭ iaste să nu spui nemunuia, ce cândŭ e vremea, să aştepte. *Postulŭ* adeveritŭ *iaste*, nu numai să oprimŭ trupulŭ, ce de ce mâncămŭ noi să

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

împărţimŭ şi altora să mănânce, să dămŭ mişeilorŭ, ca să priimească hrană de la noi, să se sature." (Coresi 1914: 50);

● alta în care elementul reluat este o conjuncţie (*că, căci*) care marchează relaţia de subordonare cauzală faţă de enunţul anterior care se constituie în teză ce trebuie susţinută argumentativ. Structura are valoare argumentativă, marcând la nivel macrotextual progresia cu teme constante, prin reluarea acestei conjuncţii asigurându-se atât acumularea argumentelor, cât şi realizarea unui climax cu valoare persuasivă:

> „Pierdù toată bunătatea ce aveà de la Dumnezeu şi în scădeare de totu fù păcătosulŭ. *Că* cine lucrează Domnului, satură-se den dumnezeeştile cuvintele lui (aceasta amu zice că cine-m va lucrà, mâncà-va), iară oamenii ce lucrează păcatului, cu flămânzie se topescŭ şi se lipsescŭ [...] *Că* unde amu frica şi leagea lui Dumnezeu nu iaste, acolo e foamte mare. *Că* începutulŭ amu spăseniei noastre frica lui Dumnezeu iaste, şi rădăcina tuturorŭ bunătăţilorŭ ce-şu întru noi, leagea lu Dumnezeu iaste." (Coresi 1914: 25).

Comparaţia este unul dintre metasememele Grupului μ, definit ca „figură semantică care apropie doi termeni − unul comparat şi celălalt comparant – prin intermediul unui adverb ce semnifică asemănarea lor totală sau parţială"[1], termenul al doilea particularizându-l pe primul prin „adjuncţie de seme, deoarece el este cel scos în evidenţă"[2]. Spre deosebire de celelalte figuri semantice ale ambiguităţii, comparaţia „nu presupune o modificare semică a comparatului şi a comparantului pe care îi apropie pe baza analogiei"[3] ceea ce i-a determinat pe unii lingvişti să o includă între figurile de gândire şi nu printre tropi sau figuri de semnificaţie.

În predica religioasă relaţia dintre comparat şi comparant este realizată de fiecare dată explicit pentru a fi clar transferul de semnificaţie de la unul la celălalt. Ea este marcată:

● adverbial prin: *ca, astfel, precum (şi)* folosite în comparaţiile nominale, de tip imagine, realizate atât printr-un cuvânt, cât şi propoziţional:

> „Şi împărţi lorŭ tocma (ce se zice, pre voia loru -şŭ lăsă pre ei), *ca* un iubitoriŭ de oameni şi de feciori." (Coresi 1914: 24)
>
> „Câ milostenïa mândrūlūi ĭaste **ca** ō ranâ lui Dumnedzău" (Varlaam1943: 10), „Căci au dóră vameşul, pe lângă tótă urgisita sa meserie n'a făcut şi el fapte bune, *precum şi* fariseul, pe lângă tótă creďuta sa sânţeniă, n'a făcut şi fapte rele?" (Boiu 1898: 254);

● prin structuri corelative de tipul: *cum... aşa, precum... aşa,* utilizate în special în cazul comparaţiilor verbale, pentru a sublinia echivalenţele perfecte între cei doi termeni. Aceste construcţii dau naştere „structurilor comparative"[4], adică comparaţiilor paradigmatice, cu caracter descriptiv, concretizator:

> „Căci *precum* ochiul nostru trebuie sĕ se mulţuméscă a suge din lumina sórelui numai atâta, cât sufere firea lui, *aşa* şi cu mintea nóstră noi aici trebuie sĕ ne mărginim pe lângă ceea ce putem cuprinde; dar destul este atâta pentru luminarea, întărirea, fericirea şi mântuirea nóstră!" (Boiu 1898: 269)

[1] DSL (2005: 119).
[2] Grupul μ (1974: 166).
[3] DSL (2005: 119).
[4] Gheţie (1978: 44).

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

● prin verbe care includ ideea de comparaţie în propriul lor sens: *a părea, a semăna, a se asemăna*. Acest tip de marcatori sunt utilizaţi în comparaţiile analizate, explicate, pentru a fi înţeles cu exactitate transferul de sens de la comparant la comparat:

> „Atunci, *asemenea* păstorului celui bun, care lasă cele nóuďĕci şi nóue de oi, pentru a o căuta pre cea perdută, a umblat pe pământ căutând pre cei rătăciţi [...]" (Boiu 1898: 271)
>
> „Omul, *asemenea* stăpânilor, are de la Dumnezeu darul de a fac puteri şi minuni mari şi în loc de a ocârmui vânturile şi schimbările vremurilor, el stăpâneşte mădularele trupului său, ocârmuieşte virtuţile, alungă furtuna gândurilor şi patimile sufletului, punându-le pe toate în rânduială spre slujba şi slava lui Dumnezeu" (Cleopa 1996: 339).

Sfera semantică în care se situează cei doi termeni ai comparaţiei este determinată de particularităţile contextului situaţional al predicii religioase. Din nevoia predicatorului de raportare a discursul său la specificul receptorilor, predomină în predică comparaţiile concretizatoare şi sinestezice cu caracter descriptiv-explicativ. Acestea „pornesc frecvent de la structuri specifice limbii comune, evocând totodată, în majoritatea situaţiilor, imagini ce ţin de viaţa curentă"[1]. Termenii comparaţiilor aparţin unor câmpuri lexico-semantice diferite: comparatul – câmpului religiei (are un grad mare de abstractizare), iar comparantul (mult mai concret) aparţine: naturii înconjurătoare: ***Că cumŭ iaste soarele de luminează tuturorŭ de destul****, aşa e şi mărirea* (Coresi 1914: 14); realităţii cotidiene: *Nu spunem că ţinem balaurul cel cu 7 capete, zavistiia, încuibat în inimile noastre, de ne roade totdeauna ficaţii,* ***ca rugina pre fier*** *şi* ***ca carĭul pre lemn,*** *ce zicem că n-am făcut nimănui nici un rău* (Antim 1962: 164); animalelor: *Astfel omul* [...] *a ajuns la* ***asemenarea animalelor necuventătóre*** *şi pasce împreună şi alăturea cu ele* (Boiu 1898: 262); vestimentaţiei: *noi avemŭ puterea a lepădà şi a dezbrăcà lucrulŭ cela întunecatulŭ, şi păcatele,* ***ca pe o cămaşă*** (Coresi 1914: 45); alimentelor: *din toate cuvintele lui D‹u›mn‹e›zeu, ce sunt în grădina sf‹i›ntei beserĭci ai răsăritului,* ***ca o hrană sufletească,*** *cu bucurie tot creştinul, cu dulčaţă să mănânce* (Antim 1962: 103).

Se întâlnesc de asemenea şi situaţii în care rolurile se inversează, în sensul că termenii comparaţiei aparţin câmpurilor lexico-semantice: comparatul – câmpului realităţii ascultătorilor, iar comparantul câmpului religiei:

> „Că *cumŭ amu sfinţii* au nesfârşita şi în veci bucurie, *aşijderea şì păcătoşii şi nedrepţii* nesfârşita şi în veci munca vorŭ aveà" (Coresi 1914: 42), *„precum îngerii au căzut din cer şi primii oameni au căzut din rai* din cauza mândriei, tot aşa şi neamul omenesc a fost mântuit şi ridicat la cinstea cea dintâi în Împărăţia cerurilor" (Cleopa 1996: 299).

Din analiza utilizării comparaţiei în predicile studiate se observă că cele mai numeroase sunt cele explicite, explicitarea fiind făcută fie printr-un verb, fie printr-un adjectiv.

Comparaţia implicită autentică lipseşte din predica religioasă, indiferent de secol, chiar dacă elementul pe baza căruia s-a stabilit raportul comparativ fiind considerat superfluu, nu a fost exprimat. În aceste situaţii predicatorul simte nevoia unei analize, unei explicări a comparaţiei, ceea ce denotă mai mult valenţele pragmatico-didactice şi mai puţin pe cele estetice, plasticizante ale acestui metasemem:

> *„Aleasă iaste,* cu adevărat, *ca soarele,* pentru că iaste încununată cu toate razele darurilor d‹u›m‹ne›zeieşti şi strălučeşte mai vârtos între cĕlĕlalte lumin‹i› ale ceriului. *Aleasă*

[1] Gheţie (1978: 101).

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

iaste şi frumoasă ca luna, pentru că cu lumina sf‹i›nţeniei stinge cĕlĕlalte stĕle şi pentru marea şi minunata strălucire de toate şireagurile stĕlelor celor de taină să cinstĕşte, ca o împărătească. **Aleasă iaste ca revărsatul zorilor**, pentru că ĭa au gonit noaptea şi toată întunerecimea păcatului [...] **Aleasă iaste, că iaste izvor** carele cu curgerile cereştilor bunătăţ adapă sf‹â›nta bisĕrică şi tot sufletul creştinesc" (Antim 1962: 88).

Metafora este metasememul care implică nu „o substituire de sens ci o modificare a conţinutului semantic al unui termen, ca rezultat a două operaţii succesive: adjuncţie şi substituţie de seme"[1].

Funcţionarea metaforei la nivelul predicii religioase este una particulară, datorită nevoii de claritate şi de precizie cerute de caracterul explicativ al acestui tip de discurs. Aceasta impune valorificarea aproape exclusivă a metaforei *in praesentia (metaforă explicită)* care presupune prezenţa contextuală a metaforizantului. De natură nominală, *metafora in praesentia* urmăreşte tiparul **A (metaforizatul) este B** (metaforizant), tipar asemănător cu cel al unei definiţii. Tiparul este continuat fie printr-o propoziţie atributivă cu rol explicativ-dezambiguizator: *Porčii sămtь pâcatele* ***pen'tru carile să asamânâ ōmulь porčilor*** (Varlaam 1943: 16), fie printr-o apoziţie: *Că iată, vrăjmaşul sufletelor noastre,* ***diavolulŭ****, pururea înşală pre noi cu dulceaţa ceştii lumi* [...] (Coresi 1914: 74).

Din perspectivă semantică **metaforele *in praesentia*** plasticizează, evocând un obiect concret prin altul concret: ***Holdele dïavolūlu****i sămt lōcūrile čĕle ascūnse, ūnde să fac curviile, ūčiderile, nedireptâţile* (Varlaam 1943: 17), un obiect abstract prin altul concret: *El,* ***mielul lui Dumneď eu*** (Boiu 1898: 249) un obiect abstract prin altul abstract: ***Credinţa*** *este* ***fiinţa celor nădăjduite şi lucrurilor celor ce nu să văd dovediri*** [...] (Antim 1962: 93), un obiect concret prin altul abstract: *şi* ***rugăciunea mare armă*** *iaste cela ce o ţine* (Coresi 1914: 49).

Rolul unor astfel de metafore este de a produce o impresie mai vie, mai puternică asupra ascultătorilor, corespunzând scopului pe care îl urmăreşte apercepţia estetică, „adică de a îmbogăţi şi de a adânci gândirea"[2]. Din această perspectivă se remarcă valorificarea metaforelor argumentative în defavoarea celor poetice, care surprind prin raritate şi au valenţe pur estetice. Axându-se pe semele nucleare, metafora argumentativă dezvăluie forţa persuasivă a unor lexeme ale căror seme evaluative sunt „purtătoarele unei judecăţi de valoare exercită asupra destinatarului o presiune mai mare decât ar face-o expresie denotativă[3]". Forţa persuasivă este asigurată de valoarea intensificatoare-explicativă a metaforelor, la nivelul cărora se realizează o relaţie de analogie şi de adjuncţie.

Din perspectiva metaforizantului aceste metafore sunt descriptive, constituindu-se ca atribute ale metaforizatului reprezentate de personaje biblice, cu funcţie de model: *Că* ***oile*** *amu cheamă-se* ***sfinţii****, dreptŭ blânziia lorŭ şi liniia şi împăcătura, derep' ce amu că şi rodŭ aducŭ noao sfinţii şi folosŭ, ca şi oile* [...] (Coresi 1914: 38−39). Metaforizantul aparţine fie planului naturii, fie realităţii cotidiene, cunoscute receptorilor pentru a fi uşor decodificată de aceştia, ceea ce îi diminuează valoarea estetică, amplificând-o însă pe cea argumentativ-persuasivă: *Vrând, drept aceia a face acastă călătorie asupra* ***vrăjmaşului sufletelor noastre*** (Antim 1962: 105).

Metaforele *in absentia* sunt mai rar utilizate în predica religioasă, datorită caracterului lor abstract, implicit. Gradul înalt de ambiguitate semantică a figurii este atenuat de sfera semantică căreia îi aparţine metaforizantul, care este de cele mai multe ori realitatea cotidiană sau din mediul natural, adică aparţine universului comun al ascultătorilor, ceea ce o apropie de

[1] Grupul μ (1974: 155).
[2] Vianu (1957: 98).
[3] Tuţescu (1998: 285).

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

catacreză, făcând-o uşor de decodificat: *Pentru acĕĭa trebuĭaşte dară şi noi, de vrĕme ce ne-au învrednicit D‹u›mn‹e›zeu şi am ajuns ca să întrăm de mâine în* ***călătoriia sf‹â›ntului post****, cu pohtă şi cu dragoste să primim porunca stăpânului* [...] (Antim 1962: 104). Multe dintre metaforele *in absentia* au realizări verbale, devenind „mijloc de sensibilizare artistică”[1], dar în acelaşi timp permiţând „concretizarea unor idei sau concepte”[2], *ni s-a împietrit inimile întru răutăţ* (Antim 1962: 95), *Prin post şi rugăciune, prin pocăinţă şi mărturisire, prin înfrângerea şi smerirea inimilor nostre se ne nevoim a ne* ***curăţi de întinăciunea păcatului şi a ne îmbrăca în omul cel nou al luminei*** [...] (Boiu 1898: 322).

O realizare sintactică aparte a metaforei este reprezentată de metafora filată cu valoare estetică şi emfatic-persuasivă. Prin acumulare, aceasta dobândeşte funcţie concretizatoare-explicativă, funcţionând ca figură a insistenţei: *Crucea Domnului, semnul învingerei, bucuria creştinătăţii* [...] *steagul lui Iisus Christos* [...] (Boiu 1898: 304).

Raportându-se la câmpul lexico-semantic al metaforizantului şi folosind drept suport o parte din terminologia lui Curtius, se identifică: metafore anatomice[3]: *vă pohtesc ca să vă deşchideţi ūrechile inimilor voastre* (Antim 1962: 167), *deschide inima ta, căci atunci se va deschide şi mâna ta* (Boiu 1898: 306), metafore culinare: *să vă ospătez sufletĕşte* (Antim 1962: 103), metafore ale navigaţiei[4]: *mreajă a învăţăturii* (Antim 1962: 166), *corabia Bisericii lui Hristos* (Cleopa 1996: 348), metafore vestimentare: *să ne îmbrăcămŭ întru îmbrăcământulŭ cela luminatulŭ* (Coresi 1914: 45), metafore ale naturii: *Acest vênt făcătoriu de minune este postul, rugăciunea, meditaţiunea evlaviósă* (Boiu1898: 281), metafore animaliere: *şerpele trufiei* (Boiu 1998: 249), *El, mielul lui Dumneďeu* (Boiu 1898: 249).

Ambiguitatea şi expresivitatea metaforei este sporită de interferenţa stilistică cu: antiteza: *Fiindcă* ***în loc de strălucire, se va îmbrăca cu adânc de întuneric*** *care va fi asemenea cu prea adâncul întuneric al iadului* (Cleopa 1996: 311), epitetul *cuvêntul este un grăunţ* ***de aur*** (Boiu 1898: 267), hiperbola: *Şi stă nemişcat în* ***muntele credinţii şi al nădejdii*** *şi nu să poate ascunde; stă întemeĭat în* ***muntele dragostei şi al smereniei*** *şi nu să poate pitula* (Antim 1962: 119), personificarea: *Apoi, pe urmă, după ce* ***au ascuns soarele toate razele lui*** *şi s-au stins de tot lumina zilei* [...] (Antim 1962: 52), alegoria: ***Marinarul plutind departe pe luciul mărei, este ajuns de o furtună grea: cerul se'ntunecă, vênturile urlă, valurile isbesc vasul ca o pilă uşóră****, omul în tótă clipita îşi vede mormêntul înaintea ochilor; ear uscatul e departe* [...] (Boiu 1898: 280−281), ceea ce îi sporeşte funcţia sensibilizatoare, de potenţare a impresiei.

Concluzii privind latura afectiv-estetică a discursului religios

Dezvoltarea laturii expresive a discursului religios este bazată pe de o parte pe necesitatea ca acest discurs să fie „mereu operă de artă, o mostră a vorbirii îngrijite, inteligente pătrunzătoare”[5] deoarece reprezintă o modalitate optimă de a transmite adevărurile de credinţă revelate de divinitate. Pe de altă parte, ea este impusă de nevoia realizării unei pesuadări complete care să determine o schimbare epistemică şi/sau acţională, iar aceasta nu se poate realiza doar de argumente de ordin raţional, ci şi prin apelul la emoţii şi sentimente.

Latura emotivă a discursului religios este reprezentată de figurile de stil, al căror rol este de a plasticiza exprimarea şi de a sensibiliza şi a persuada receptorii.

[1] Chivu (2000: 461).
[2] *Idem*.
[3] Curtius, *apud* Manolescu (2008: 51).
[4] *Idem*.
[5] Gordon (2001: 270).

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

Analiza figurilor de stil în predica religioasă a pus în evidenţă ambiguitatea funcţională a acestora care au atât valoare estetică, plasticizând limbajul, cât şi valoare argumentativă, constituindu-se ele însele ca argumente, şi valoare pragmatică, deoarece clarifică mesajul evanghelic apropiindu-l de capacitatea de receptare a ascultătorilor.

La nivelul tuturor figurilor de stil se poate remarca un tipar de construcţie tridimensional.

● **Pragmatic**, figurile de stil urmăresc nu ambiguizarea mesajului, ci clarificarea acestuia prin raportare la contextul situaţional al comunicării, fiind preluate dintr-o realitate cunoscută, accesibilă receptorilor. Ele au rolul de a focaliza atenţia ascultătorilor (anafora), de a determina implicarea afectivă (climaxul, interogaţia retorică), dar şi de a facilita reţinerea/memorarea mesajului de către cei doi locutori prin extinderea lor la nivel compoziţional (comparaţia, antiteza), dovadă a orientării discursului către receptor. Funcţia pragmatică este determinată de fixarea unei valori psihologice exacte a figurii de stil. „Această valoare este dată fie ca impresivă (o anume figură urmează să provoace un anume sentiment), fie ca expresivă (o anume figură este dictată de un anume sentiment), fie, de preferinţă, ca fiind totodată şi una şi alta, din moment ce este postulat acordul dintre starea de spirit a autorului [...] şi cea a cititorului”[1].

● **Argumentativ**, figurile de stil reprezintă „un mijloc de a întări perceperea obiectelor”[2], punând în lumină mecanismele analogiei (comparaţia), ale analizei (enumeraţia descriptivă) şi ale sintezei (enumeraţia amplă). Mai mult chiar, unele figuri de stil funcţionează ca: *argumentum a contrario* (antiteza), *argumentum ad misericordiam* (climaxul interogativ), *argumentum ad hominem* (antiteza, comparaţia).

● **Funcţia estetică** constă în valenţele plasticizante ale figurilor de stil accentuate de interferenţele stilistice care conduc la sensibilizarea locutorilor, constituind latura afectivă a predicii religioase creştin-ortodoxe. Totodată această funcţie este o marcă a faptului că „scriitorul îşi însărcinează limbajul nu numai să-i «exprime gândirea», ci şi să notifice o calitate epică, lirică, didactică, oratorică etc., să se desemneze pe sine însuşi ca limbaj literar şi să semnifice literatura”[3].

În consecinţă, ambiguitatea funcţională a figurilor de stil pune în lumină complexitatea predicii religioase, discurs cu particularităţi literare, didactico-explicative şi pragmatic-argumentative. Figurile de stil nu îndeplinesc în omiletică un rol pur ornant, ci au o finalităţi mai precise, anume de a explicita şi de a întări un argument.

SURSE

Boiu, Zaharia, 1898, *Seminţe den agrul lui Christos. Cuvêntări bisericesci pe tóte duminecile, prasnicele şi sĕrbătorile de preste an, precum şi la casnale bisericesci, publice şi private. Cuvêntări la Duminecile de preste an*, tomul I, Sibiu, Tiparul tipografiei arhidiecesane, editura autorului.

Cleopa, Ilie, 1996, *Predici la duminicile de peste an*, Roman, Editura Episcopiei Romanului.

Coresi, 1914, *Carte cu învăţătură*, (publicată de Sextil Puscariu si Alexie Procopovici), Atelierele Grafice Socec & Co.

Ivireanul, Antim, 1962, *Predici* (ediţia G. Ştrempel), Bucureşti, Editura Academiei Republicii Populare Române.

Varlaam, 1943, *Cazania* (ediţia J. Byck), Bucureşti, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă.

[1] Genette (1985: 96).
[2] Skoşvski, *apud* Panaitescu (1994: 65).
[3] Genette (1985: 98).

BDD-V847 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Chivu, Gheorghe, 2000, *Limba română de la primele texte până la sfârşitul secolului al XVIII-lea*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.
DSL – Bidu-Vrânceanu, Angela, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, 2005, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Nemira.
Genette, Gerald, 1985, *Figuri*, Bucureşti, Editura Univers.
Gheţie, Ion, 1978, *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Gordon, Vasile, 2001, *Introducere în omiletică*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Grupul μ, 1974, *Retorica generală*, Bucureşti, Editura Univers.
Manolescu, Nicolae, 2008, *Istoria critică a literaturii române*, Piteşti, Editura Paralela 45.
Panaitescu, Valeriu, 1994, *Terminologie poetică şi retorică*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. I. Cuza".
Tuţescu, Mariana, 1998, *L'Argumentation*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Vianu, Tudor, 1957, *Problemele metaforei şi alte studii de stilistică*, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.

The Affective and Aesthetic Area of Christian Religious Preaching Discourse

The emotional side of the religious discourse is represented by the figures of speech, whose role is to emphasize the verbal expression, raise awareness and persuade the listeners. The analysis of figures of speech in religious preaching revealed their functional ambiguity rather than their aesthetic value, with an emphasis on language and argumentative value; they are forming themselves as arguments, and have a pragmatic value, facts which ultimately bring the message closer to listeners' awareness. All figures of speech have a three-dimensional construction: argumentative, pragmatic, and aesthetic.

BDD-V847 © 2010 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:20 UTC)